

Dr hab. Grzegorz Szumski

Wydział Pedagogiczny

Uniwersytet Warszawski

Recenzja osiągnięcia naukowego oraz dorobku naukowego, dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzatorskiego doktor Jolanty Rzeźnickiej - Krupy sporządzona w związku z jej ubieganiem się o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika

Dr Jolanta Rzeźnicka - Krupa odbyła dotąd dość typową drogę zawodową pracowników naukowo-dydaktycznych w Polsce. Wszystkie kluczowe zdarzenia na tej drodze miały miejsce na Uniwersytecie Gdańskim. Najpierw Jolanta Rzeźnicka ukończyła studia magisterskie na Wydziale Nauk Społecznych tej Uczelni. Studia te były realizowane na kierunku pedagogika, ale w istocie dotyczyły problematyki pedagogiki specjalnej, która w Polsce długo nie była odrębnym kierunkiem i nadal nie jest samodzielną dyscypliną naukową. Promotorem pracy magisterskiej Habilitantki była Prof. Borzyszkowska, jedna z nesterek pedagogiki specjalnej w Polsce. Wysokie osiągnięcia w trakcie studiów zdecydowały prawdopodobnie o tym, że tuż po ich ukończeniu mgr Jolanta Rzeźnicka - Krupa została zatrudniona na stanowisku asystenta w Zakładzie Pedagogiki Specjalnej na Uniwersytecie Gdańskim. W Zakładzie tym pracuje nieprzerwanie do dziś od 27 lat, od 2006 roku na stanowisku adiunkta. W 2006 roku Habilitantka obroniła na Wydziale Nauk Społecznych UG rozprawę doktorską poświęconą konstruowaniu dyskursu przez dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w wieku przedszkolnym. Promotorem rozprawy była Prof. Dorota Klus-Stańska, a recenzentami Prof. Tomasz Szkudlarek i Prof. Amadeusz Krauze. Chociaż nie znam treści tej pracy, to zainteresowania promotora i recenzentów wskazują, że mogła to być rozprawa o charakterze interdyscyplinarnym a nawet transdyscyplinarnym. Podkreślam to, gdyż taki charakter będzie miała jej dominująca, późniejsza aktywność naukowa.

Równolegle z pracą naukowo-dydaktyczną dr Rzeźnicka-Krupa zdobyła całkiem pokaźne i różnorodne doświadczenia praktyczne w pedagogice specjalnej. Pracowała zarówno jako nauczyciel w szkole specjalnej jak i nauczyciel-logopeda (dodatkowe kwalifikacje nabyte na studiach podyplomowych) w szkole ogólnodostępnej. Połączenie doświadczeń badawczych i praktycznych stanowi dobrą przesłankę do uprawiania badań w zakresie pedagogiki specjalnej w tradycyjnym jej rozumieniu. Dr Rzeźnicka-Krupa wybrała jednak inny obszar aktywności

badawczej, który lokuje się na pograniczu tradycyjnych dyscyplin naukowych, przekracza dzielące je granice wytwarzając coraz śmielej oryginalny przedmiot badań, własną siatkę pojęciową i ramy teoretyczne. Tym obszarem są studia nad niepełnosprawnością (disability studies), czego Habilitantka ma pełną świadomość, jak można wnioskować z lektury jej autoreferatu i wielu publikacji. W każdym razie w studiach nad niepełnosprawnością lokuje się z pewnością jej *osiągnięcie naukowe* w rozumieniu Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789).

Osiągnięcie naukowe przedłożone do habilitacji

Na osiągnięcie naukowe składa się monografia, 6 artykułów i jeden rozdział w pracy zbiorowej. Wszystkie prace są jednoautorskie, co jest dość typowe dla obszaru badawczego. Wszystkie zostały opublikowane w języku polskim, co może trochę dziwić w dobie nacisku na umiędzynarodowienie naszej nauki. Obszar społecznych badań nad niepełnosprawnością do takiego umiędzynarodowienia skłania, a Habilitantka dość aktywnie uczestniczy w międzynarodowym życiu naukowym. Puentując, skuteczne konfrontowanie się z wymaganiami recenzentów wydawnictw głównego nurtu światowego jest ważnym i coraz powszechniej akceptowanym w kraju kryterium oceny jakości publikacji a upowszechnianie wyników naszych badań w świecie powinnością badaczy. Wchodzące w skład osiągnięcia prace zostały opublikowane w dobrych polskich czasopismach i wydawnictwach naukowych. Czasopisma te poświęcone są zarówno pedagogice jako takiej, jaki i pedagogice specjalnej i są wydawane w różnych ośrodkach akademickich. Wskazuje to na uznanie, jakim cieszą się badania dr Rzeźnickiej-Krupy w krajowym środowisku naukowym, głównie pedagogicznym.

Swoje osiągnięcie naukowe Habilitantka zatytułowała *Spoleczne ontologie niepełnosprawności w kontekście pola zainteresowań pedagogiki specjalnej i interdyscyplinarnych badań kulturowych*. Wszystkie włączone do niego publikacje mieszczą się w tym, skąd inąd dość pojemnym, obszarze badawczym. Prace te dotyczą różnych aspektów konstruowania niepełnosprawności jako bytu społecznego, co jest niewątpliwie ich nicią przewodnią. Charakterystyczna dla wspomnianego cyklu jest także humanistyczna orientacja badawcza Autorki. Orientacja ta jest mało popularna w polskich badaniach niepełnosprawności, co z pewnością wyróżnia dorobek badawczy Habilitantki. Dyskusyjna jest za to deklaracja Habilitantki (Autoreferat, s. 2), że prace jej lokują się w krytycznych studiach nad niepełnosprawnością. Wydaje się, że istotą tzw. Critical Disability Studies jest pojęcie interesu społecznego grup dominujących i próba dekonstrukcji praktyk społeczno-kulturowych, których

grupy te używają do narzucania osobom z niepełnosprawnością ich upośledzonego położenia i ograniczania ich emancypacji. Choć wątki te bywają obecne w twórczości dr Rzeźnickiej - Krupy, o czy będę jeszcze pisał, to nie są w niej dominujące. Podsumowując, prace wskazane jako osiągnięcie naukowe poświęcone są ważnemu obszarowi problemowemu. Stanowią one cykl publikacji, który jest spójny zarówno pod względem problematyki, jak i ogólnej orientacji teoretyczno-metodologicznej.

Poziom naukowy prac składających się na omawiany cykl oceniam jako dobry, odpowiadający oczekiwaniom adresowanym do osób ubiegających się o stopień doktora habilitowanego. Ocenę tę uzasadnia kilka cech twórczości dr Rzeźnickiej - Krupy. Po pierwsze, posiada ona bardzo dobrą orientację w rozległej i wielodyscyplinarnej literaturze naukowej, co jest ważne w każdej dziedzinie, ale w badaniach humanistycznych, dla których tekst jest źródłem aparatury naukowej i przedmiotem analizy jednocześnie, nabiera szczególnego znaczenia. Autorka nie tylko zna bardzo wiele znaczących publikacji z zakresu filozofii, kulturoznawstwa, pedagogiki specjalnej, socjologii, teatrologii, teorii literatury itd. ale także potrafi odpowiednio wykorzystywać te źródła. Prace są z reguły trafnie dobierane do problematyki poszczególnych tekstów Autorki i prawidłowo, krytycznie wykorzystywane do wspierania prowadzonych przez nią analiz. Po drugie, publikacje dr Rzeźnickiej - Krupy cechuje z reguły dość wysoki poziom analiz. Konstrukcja poszczególnych analiz jest logiczna, a charakter wypowiedzi precyzyjny. Po trzecie, Autorka prawidłowo posługuje się różnymi metodami badawczymi, stosowanymi we współczesnej humanistyce, np. krytyczną analizą dyskursu, jakościową analizą treści czy analizą narracyjną. Potrafi adekwatnie dobierać je do celów badań i materiały badawczego, a także używać ich zgodnie z regułami metodologicznymi. Po czwarte wreszcie, prace Habilitantki są dość zróżnicowane pod względem treści – przedmiotu analiz. Podejmowane w kolejnych publikacjach wątki dobrze się uzupełniają, ale nie powtarzają. Ogólnie rzecz ujmując można zatem powiedzieć, że publikacje dr Rzeźnickiej – Krupy wskazują, że mamy do czynienia z badaczką dojrzałą, dysponującą rozwiniętym warsztatem naukowym, zdolną do osiągania wartościowych rezultatów poznawczych. Oczywiście, składające się na osiągnięcie naukowe prace nie są zupełnie wolne od usterek, ograniczeń poznawczych a przynajmniej elementów dyskusyjnych. Różna jest także ich wartość heurystyczna.

Bardzo wartościowy jest artykuł *Niepełnosprawność w perspektywie społeczno-kulturowej: źródła zmian w obszarze konstruowania pola zainteresowań pedagogiki specjalnej* (2012). Habilitantka w kompetentny sposób podsumowała przemiany filozoficznej refleksji nad statusem podmiotu i tożsamości człowieka, przede wszystkim jednak poddała krytycznej

analizie popularne, zbanalizowane sposoby rozumienia podmiotowości osób z niepełnosprawnością, dominujące we współczesnej pedagogice i pedagogii specjalnej. Artykuł ten wyraźnie zarysowuje nową, ważną perspektywę badawczą w pedagogice specjalnej. Także wiele późniejszych prac Habilitantki stanowi bądź teoretyczne rozwinięcie, uszczegółowienie, bądź analityczne zastosowanie ustaleń zawartych w tym artykule. Najpełniejszym rozwinięciem tych ustaleń jest monografia *Spoleczne ontologie niepełnosprawności* (2019), która wchodzi w skład osiągnięcia.

Artykuł *Inny i pedagogika: doświadczenie inności i relacje z innym jako istotne kategorie nauk o wychowaniu* (2013) jest dość wyrafinowaną grą intelektualną Autorki, ale moim zdaniem ma ograniczoną wartość poznawczą. Ani sam tekst, ani jego omówienie w autoreferacie nie pozwoliły mi odkryć, jaki realny problem pedagogiki jako nauki, jej tożsamości, orientacji teoretycznych czy aparatu pojęciowego Habilitantka rozwiązała.

Za ciekawe w dorobku Habilitantki uznaję publikacje badawcze dotyczące twórczości artystycznej osób z niepełnosprawnością. W rozdziale *Za miłosierdzie dziękujemy. Ciało – tożsamość – (nie)normatywność i performatywne strategie oporu* (2017) Autorka dokonała analizy fragmentu aktywności artystycznej Rafała Urbackiego. Analiza ta ma wielowymiarowy charakter. Jej ważnym wątkiem jest kształtowanie się tożsamości, a właściwie jej konstruowanie przez osoby z niepełnosprawnością w warunkach ponowoczesności. Wykorzystując wypowiedzi Urbackiego o sobie i teść jednego z jego performansów dr Rzeźnicka-Krupa ukazała, na czym polega ponowoczesna tożsamość i jak może być ona konstruowana przez osoby z niepełnosprawnością. Tym samym badanie to jest kontynuacją problematyki podejmowanej na gruncie teoretycznym we wcześniejszym artykule Habilitantki zatytułowanym *Niepełnosprawność w perspektywie społeczno-kulturowej ...* (2012). Innym, choć nie osobnym wątkiem podejmowanym w tekście *Za miłosierdzie dziękujemy ...* jest możliwość afirmacji niepełnej sprawności, przekształcającej ją w pozytywny atrybut tożsamości. To przekształcenie jest jednak możliwe dzięki aktywności społeczno-artystycznej, która jest zdolna do dekonstrukcji pojęć normalności i nienormalności. Podsumowując, rozdział ten ma duże walory poznawcze, opisane w nim analizy są oryginalne i dobrze ugruntowane teoretycznie. Roli sztuki w kształtowaniu tożsamości i emancypacji osób z niepełnosprawnością poświęcony jest także artykuł *Sztuka zaangażowana: społeczno-kulturowe aspekty dorosłości osób z niepełnosprawnością w kontekście projektu „Więcej niż teatr” Instytutu im. Jerzego Grotowskiego we Wrocławiu* (2016). Chociaż samo przedstawienie tytułowego projektu uważam za interesujące i ważne dla badań nad artystyczną aktywnością

osób z niepełnosprawnością, to artykuł ten ma mniejszą wartość naukową. Przede wszystkim, w odróżnieniu od powyżej omawianego tekstu, ma on bardziej charakter sprawozdawczo-opisowy niż analityczny. Próby wykorzystania przez dr Rzeźnicką - Krupę kategorii analitycznych zaczerpniętych z krytycznej filozofii sztuki, przede wszystkim z prac Ranciere'a i Żmijewskiego nie jest do końca udana, gdyż jest niejako obok zgromadzonego materiału. Autorka raczej przedstawia tezy o sztuce jako instrumencie emancypacji, wskazuje na możliwość ich wykorzystania do analizy twórczości osób z niepełnosprawnością, niż ukazuje emancypacyjną wartość tytułowego projektu artystycznego. Ciekawą próbę wykorzystania kategorii literaturoznawczych, do analizy twórczości osoby z niepełnosprawnością znajdujemy w artykule *Oswajanie rzeczywistości: realizm i magia w twórczości literackiej Aliny Domnicz* (2018). Twórczość artystyczna osób z niepełnosprawnością jest zwykle analizowana w kategoriach terapeutycznych, chyba że jej autorzy osiągną status powszechnie uznanych artystów. Dr Rzeźnicka - Krupa postanowiła wykorzystać inną strategię i do pisarstwa autorki z niepełnosprawnością intelektualną przyłożyła należącą do teorii literatury koncepcję realizmu magicznego. Zakładany cel badawczy, czyli „poznanie literackich światów (...) oraz środków, za pomocą których są (te światy) tworzone” przez Alinę Domnicz udało się Habilitantce osiągnąć. Bez odpowiedzi pozostaje jednak pytanie, jakie jest szersze znaczenie poznawcze lub praktyczne tych ustaleń. Autorka zresztą pytania takiego w ogóle nie stawia. Być może z perspektywy literaturoznawcy ustalenie, że pisarstwo Aliny Domnicz posiada kluczowe cechy realizmu magicznego jest ważne. Jednak dr Rzeźnicka - Krupa nie dostarcza informacji na temat znaczenia wyników tego badania z perspektywy społecznych badań niepełnosprawności.

Jak trafnie napisała w Autoreferacie dr Rzeźnicka - Krupa zwieńczeniem jej osiągnięć podoktorskich jest monografia *Spoleczne ontologie niepełnosprawności*. Jest to udane podsumowanie dotychczasowej drogi badaczki. Na podkreślenie zasługuje przede wszystkim doskonały warsztat badawczy i pisarski Autorki. Książka ma przemyślaną strukturę, powstała z wykorzystaniem wielu, bardzo zróżnicowanych źródeł. Argumentacja Autorki jest bardzo precyzyjna, dobrze wspierana tekstami źródłowymi. Bardzo staranny jest także język i edytorski wymiar książki. Te elementy warsztatowe powinny być oczywiście standardem, niestety jednak nie są. Bardzo wiele prac publikowanych w ostatnich latach jest po prostu niechlujnych, pisanych w pośpiechu, bez dbałości o klarowność tez i precyzję wspierających je argumentacji. Na tym tle książka dr Rzeźnickiej - Krupy naprawdę zasługuje na wyróżnienie.

Zgodnie z tytułem książka ta poświęcona jest przede wszystkim wyodrębnieniu społecznie konstruowanych sposobów rozumienia niepełnosprawności. Używając analizy dyskursu

Autorka wyodrębniła trzy znaczenia pojęcia niepełnosprawności i sposoby doświadczania tego fenomenu, nazywane przez nią: ontologią braku, ontologią społecznej opresji i ontologią oporu. Oczywiście typologię tę można analizować zarówno ze względu na jakość metody, która doprowadziła do jej powstania jak i ze względu na jej wartość heurystyczną. Ponieważ wypowiadałem się już o warsztacie analitycznym Habilitantki ograniczę się w tym miejscu do oceny wartości poznawczej jej propozycji. Dwa pierwsze sposoby rozumienia niepełnosprawności są dość dobrze ugruntowane zarówno w dyskursie codzienności jak i dyskursie naukowym i są znane pod nazwami biologicznego/medycznego rozumienia niepełnosprawności i rozumienia społecznego. Zwłaszcza w pierwszym przypadku nowa nazwa, zaproponowana przez dr Rzeźnicką - Krupę nie jest czymś więcej, niż grą słów. Przedstawiona analiza nie pogłębia naszego rozumienia niepełnosprawności. Dyskusja podejścia społecznego zawiera ważny element nowości. Autorka bowiem zakwestionowała pewne, powszechnie podzielane przekonania na temat społecznego rozumienia niepełnosprawności. Stara się ona wykazać, że, wbrew utartym przekonaniom, rozumienie społeczne nie jest zaprzeczeniem rozumienia biologicznego i z tego powodu ma bardzo ograniczony potencjał emancypacyjny. Choć poddanie krytycznej analizie podejścia społecznego, coraz częściej spłycanego i banalizowanego, uważam za cenne, to nie zgadzam się w konkluzję Autorki. Istotą podejścia społecznego jest traktowanie niepełnosprawności jako relacji między standardami i warunkami ról a możliwościami ich wypełnienia. Uświadomienie tej relacyjności, postawienie jej w centrum definicji niepełnosprawności spowodowało przede wszystkim, nieznaną w dziejach, poszerzenie dostępu do cenionych ról i przestrzeni możliwych samorealizacji ludzi z uszkodzeniami organizmu. Podejście to sprawia także, że niepełnosprawność przestaje być charakterystyką totalną, całościową i uległa znacznej fragmentaryzacji. To z kolei sprawia, że niepełnosprawność może mieć mniej totalizujący wpływ na indywidualną i społeczną tożsamość osób, które ją posiadają. Centralną rolę w analizie dr Rzeźnickiej - Krupy zajmuje kulturowe/krytyczne rozumienie niepełnosprawności. Ta analiza jest bardzo wartościowa i wiele wnosi do humanistycznych badań nad niepełnosprawnością. Za oryginalne i wartościowe poznawczo uznaje także analizy emancypacyjnej wartości ontologii niepełnosprawności, zawarte w trzeciej części książki. Wierzę, że będą one inspiracją dla kolejnych programów badawczych w obrębie studiów nad niepełnosprawnością. Jest sprawą odrębną to, że emancypacyjny potencjał poszczególnych ontologii niepełnosprawności jest w moim przekonaniu lepiej uchwytany dzięki aparaturze badawczej nauk społecznych niż humanistycznych.

Pozostałe publikacje (osiągnięcia naukowe)

Poza pracami składającymi się na główne osiągnięcie naukowe dr Rzeźnicka - Krupa przedstawiła do oceny osiem publikacji, w tym jedną monografię, jeden rozdział i sześć artykułów w czasopismach z listy MNiSzW. Tylko jeden z przedłożonych artykułów jest wieloautorski. Wszystkie publikacje, podobnie jak prace zaliczone do osiągnięcia głównego, ukazały się w języku polskim. Ani w kategoriach ilościowych ani bibliometrycznych nie jest to zatem dorobek imponujący, co nie przesądza oczywiście o jego wartości naukowej.

Przedłożone do oceny publikacje dr Rzeźnicka – Krupa ulokowała w dwóch obszarach tematycznych zatytułowanych: Teoretyczno-metodologiczne aspekty pedagogiki specjalnej i badań nad niepełnosprawnością oraz Edukacyjne konteksty niepełnosprawności. Choć tytuły te są bardzo pojemne, to dobrze oddają tematykę publikacji.

Najważniejszą publikacją z pierwszego obszaru jest bez wątpienia monografia *Niepełnosprawność i świat społeczny. Szkice metodologiczne* (2009). Książka ta stanowi pewien unikat na polskim rynku wydawniczym. Jest to rodzaj względnie całościowej monografii poświęconej metodologii jakościowych badań niepełnosprawności. Autorka w sposób kompetentny przedstawiła zarówno kluczowe orientacje teoretyczno-metodologiczne, wykorzystywane w tzw. „nieobiektywistycznych” naukach społecznych i ich odniesienia do badań niepełnosprawności, jak i różne strategie badań jakościowych. Książka zawiera zatem bardzo wiele informacji przydatnych dla pedagogów specjalnych uprawiających badania jakościowe. Nic dziwnego, że zyskała dużą popularność i jest najczęściej cytowaną pracą dr Rzeźnickiej – Krupy. Mój jedyny zarzut względem tej książki dotyczy podrozdziału 1.2.1., zatytułowanego *Krytyka badań inspirowanych filozofią pozytywistyczną*. Po pierwsze, rozdział ten nie wnosi nic nowego do wiedzy o metodologii badań ilościowych. Kluczowe argumenty w nim przywoływane znane są do dawna, wiele od tzw. przełomu antypozytywistycznego, który miał miejsce ponad sto lat temu. Niestety, Autorka nie analizuje współczesnych ilościowych badań niepełnosprawności i nie dostarcza żadnych dowodów na to, że je zna, rozumie i jest w stanie ocenić ich ograniczenia. Po drugie, dyskusja o wyższości badań jakościowych nad ilościowymi (i odwrotnie) jest archaiczna, gdyż badania dzielą się przede wszystkim na dobre i złe. Złe zaś zdarzają się niezależnie od wykorzystywanej orientacji metodologicznej. Uproszczone informacje na temat tzw. badań obiektywistycznych dr Rzeźnicka - Krupa powtarza częściowo w artykule *Niepełnosprawność intelektualna: narracje, reprezentacje, konteksty* (2013). Warto zatem zwrócić uwagę, że od powstania

falsyfikacjonizmu (Logikę odkrycia naukowego Popper opublikował w 1934 r !) naukowcy raczej skupiają się na testowaniu teorii niż na prostym ustalaniu relacji między zmiennymi. Nikt poważny nie twierdzi dziś, że teorie są „obiektywnie prawdziwe”. Badania warunków stosowalności teorii, które w istocie są próbą ich sfalsyfikowania, wykazania ograniczeń ich stosowalności, skupiają uwagę wielu współczesnych badaczy, także w pedagogice specjalnej. Wreszcie, żadne poważne doniesienie naukowe nie jest dziś pozbawione, coraz obszerniejszych i bardziej wnikliwych, komentarzy na temat własnych ograniczeń, a zatem tego, że prezentowane w nim ustalenia nie są pewne. Dwa pozostałe artykuły składające się na omawiany obszar nie budzą żadnych zastrzeżeń. Jeden z nich jest przeglądem badań prowadzonych w obrębie społecznych badań nad niepełnosprawnością dokonanych na podstawie analizy wystąpień na reprezentatywnej, międzynarodowej konferencji, drugi zaś filozoficzną analizą niejednoznaczności pedagogicznej kategorii wsparcia. Szczególnie ten ostatni tekst uważam za ważny – z dużą wnikliwością Habilitantka sproblermatyzowała w nim jeden z kluczowych terminów współczesnej pedagogiki specjalnej.

Publikacje dr Rzeźnickiej – Krupy na temat edukacji osób z niepełnosprawnością są dość interesujące. Dwie z nich dotyczą kategorii „innego” w edukacji. Publikacja wcześniejsza (2009) poświęcona jest analizie podającego i konstruktywistycznego podejścia do kształcenia osób z niepełnosprawnością intelektualną. Analiza tych strategii w kontekście władzy i przemocy nad uczniem jest interesująca i może dobrze uzupełniać dyskusję o efektywności różnych strategii kształcenia w pedagogice specjalnej. Trzeba jednocześnie zauważyć, że dość nonszalancki stosunek Habilitantki do empirycznej pedagogiki specjalnej sprawia, że wyciąga ona zbyt pochopne wnioski na temat niskiej efektywności nauczania podającego (s. 208). Wbrew modzie na konstruktywizm dydaktyczny mamy jednak dość mocne dowody empiryczne na stosunkowo wysoką skuteczność dyrektywnego, bezpośredniego nauczania uczniów z zaburzeniami rozwojowymi, w tym z niepełnosprawnością intelektualną (Foxy i Mulick, 2016; Mitchell, 2016). Opis wyników bardzo udanego badania empirycznego, dotyczącego rozumienia kategorii „innego” i „inności” przez studentów kierunków pedagogicznych zawiera artykuł *Inny, inność/obcość w perspektywie doświadczeń edukacyjnych. Fenomenologiczne poszukiwanie znaczeń* (współautor: D. Krzemińska, 2018). Artykuł *Edukacja i niepełnosprawność - wyrównywanie szans czy reprodukcja społecznych nierówności* (2019) stanowi usystematyzowaną, wnikliwą analizę społeczno-kulturowych uwarunkowań nierówności w edukacji uczniów z niepełnosprawnością. Wskazuje także na poważne antynomie, którymi obarczona jest koncepcja edukacji włączającej. Dużo gorzej oceniam

wcześniejszy artykuł Habilitantki na temat nierówności w kształceniu specjalnym (*Kapitał kulturowy niepełnosprawnych uczniów w specjalnych i integracyjnych formach kształcenia a kwestia znaczeń konstruujących społeczny dyskurs nierówności*, 2010). Choć problem nierówności w dostępie do kształcenia integracyjnego jest bardzo ważny, a Habilitantka dostrzegła go stosunkowo wcześnie, to artykuł ma co najmniej dwa ograniczenia. Po pierwsze, pomija znaczący, wcześniejszy dorobek badaczy na podjęty temat. Badania te rozwijały się głównie w USA i Europie Zachodniej, ale mieliśmy już także prace krajowe (Parys i Olszewski, 2003). Po drugie, zaprezentowane przez Autorkę badanie ilościowe ma niską jakość z powodu nieprawidłowego sposobu doboru próby, niskiej jakości pomiaru kapitału kulturowego oraz bardzo uproszczonych analiz danych.

Według Google scholar prace dr Rzeźnickiej - Krupy były cytowane 90 razy, a jej H indeks wynosi 4 (faktycznie tych cytowań jest już prawie 120). Te wskaźniki świadczą, że Habilitantka jest autorką rozpoznawalną w środowisku polskich badaczy a prowadzone przez nią badania wywierają pewien wpływ na rozwój badań nad niepełnosprawnością w kraju. Wskaźniki bibliometryczne dorobku dr Rzeźnickiej-Krupy są wyraźnie wyższe niż wielu badaczy zajmujących analogiczną jak ona pozycję, a nawet wielu takich, którym nadano stopień doktora habilitowanego. Potwierdzają one zatem ocenę, że jej prace naukowe są wartościowe, ważne i inspirujące do badań nad niepełnosprawnością.

Dr Rzeźnicka – Krupa bardzo aktywnie prezentowała wyniki swoich badań na konferencjach naukowych. Po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczyła w 34 takich imprezach. Dziewięć z nich to renomowane konferencje międzynarodowe, organizowane przez różne podmioty (w tym stowarzyszenia, których Habilitantka jest/była aktywnym członkiem) w różnych miejscach w Europie. Referaty prezentowane na tych konferencjach są najważniejszym przejawem dotychczasowego udziału dr Rzeźnickiej - Krupy w międzynarodowej aktywności naukowej. Poza tym uczestniczyła w 25 konferencjach krajowych, niektórych z udziałem prelegentów z zagranicy. Na tej liście są najważniejsze cykliczne konferencje z zakresu pedagogiki specjalnej w Polsce. Tematy wystąpień dr Rzeźnickiej - Krupy odzwierciedlają główne kierunki jej aktywności naukowej. Treści niektórych prezentacji były także publikowane w zmienionej formie. Podsumowując, aktywność konferencyjna Habilitantki świadczy o tym, że bierze ona czynny udział w życiu naukowym w kraju i za granicą. Co więcej, potrafi uczestniczyć w debatach prowadzonych przez przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, a także interdyscyplinarnych.

Dr Rzeźnicka - Krupa brała udział w dwóch projektach badawczych, choć trudno ustalić, czy projekt „Więcej niż teatr” miał charakter otwartego konkursu. Oprócz tego uczestniczyła w międzynarodowym seminarium dydaktyczno-naukowym. Przygotowała także propozycje dwóch grantów ogólnokrajowych (MNiSzW i NCN – Opus), ale żaden z nich nie został zakwalifikowany do finansowania. Aktywność grantowa dr Rzeźnickiej – Krupy nie jest zbyt wysoka, ale nie odbiega od przeciętnego poziomu aktywności innych osób ubiegających się o habilitację w pedagogice. Osobiście uważam, że granty powinny być traktowane przede wszystkim jako instrumenty do realizacji celów poznawczych badaczy a specyfika obszaru aktywności dr Rzeźnickiej – Krupy nie wymaga dużych nakładów finansowych.

Podsumowując, dorobek naukowy dr Rzeźnickiej – Krupy, wykraczający poza osiągnięcie główne jest moim zdaniem wystarczający do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Można w nim oczywiście wskazać punkty mocniejsze i słabsze. Do pierwszych zaliczam przede wszystkim wartościową monografię na temat metodologii badań jakościowych niepełnosprawności, bardzo dobre badanie własne tego rodzaju poświęcone rozumieniu „inności” przez adeptów pedagogiki z różnych krajów oraz stosunkowo duży wpływ prac Habilitantki na rozwój dyscypliny w Polsce. Do drugich zaliczam przede wszystkim słabą znajomość empirycznych, ilościowych badań w pedagogice specjalnej i ich współczesnych standardów metodologicznych połączoną z krytycznym do nich nastawieniem. Nie chodzi mi przy tym o to, że Habilitantka nie ma kompetencji we wskazanym zakresie, tylko o to, że niepotrzebnie wykracza poza zakres własnych kompetencji.

Osiągnięcia dydaktyczne, popularyzatorskie oraz współpraca międzynarodowa

Dr Rzeźnicka – Krupa posiada bogate doświadczenia i duże osiągnięcia dydaktyczne. Prowadzi zajęcia nie tylko na studiach pierwszego i drugiego, ale także trzeciego stopnia, co trzeba niewątpliwie potraktować jako dowód uznania dla jej osiągnięć badawczo-dydaktycznych. Wiele nauczanych przez nią przedmiotów ma charakter autorski. Do dużych zasług dydaktycznych zaliczam wprowadzenie do programu studiów II stopnia na kierunku pedagogika specjalna przedmiotu *Studia nad niepełnosprawnością*. Habilitantka prowadzi także seminaria dyplomowe i magisterskie (wypromowała 9 prac licencjackich i 69 prac magisterskich). O jakości tych seminariów świadczy fakt, że wyniki niektórych badań studentów były wykorzystywane w publikacjach naukowych Habilitantki. Dr Rzeźnicka – Krupa brała także udział w pracach wydziałowych zespołów ds. doskonalenia programów studiów na swoim Wydziale.

Na podkreślenie zasługuje długoletnie zaangażowanie Habilitantki w redagowanie czasopisma *Niepełnosprawność*. Jej praca jako zastępcy redaktora naczelnego oraz redaktora naukowego trzech tomów tematycznych przyczyniła się do zdobycia przez czasopismo wysokiej pozycji wśród periodyków pedagogicznych w Polsce. Ponadto, Dr Rzeźnicka – Krupa była zapraszana do recenzowania artykułów w dwóch czasopismach z listy MNiSzW (Edukacja i Studia de Cultura).

Dr Rzeźnicka – Krupa bardzo aktywnie angażuje się w działania popularyzujące naukę, a nawet w coś więcej – w tworzenie płaszczyzn wspólnej aktywności dla akademickich pedagogów specjalnych i osób z niepełnosprawnością. Na szczególne uznanie zasługuje jej aktywność w nieformalnym stowarzyszeniu IM+. Formy aktywności realizowane w ramach tego środowiska, zgodne z powszechnie w świecie cenioną regułą podmiotowego uczestnictwa osób z niepełnosprawnością (nic o nas bez nas) budzą ogromny szacunek. Świadczą one bowiem o przestrzeganiu przez Habilitantkę standardów etycznych w pracy z osobami z niepełnosprawnością ale także, o dobrej znajomości współczesnych trendów w tego typu pracy.

Główne formy międzynarodowej współpracy naukowej dr Rzeźnickiej – Krupy to omawiane powyżej wystąpienia na konferencjach międzynarodowych, udział w programie Erasmus Teachers' Mobility oraz udział w międzynarodowym seminarium. Dr Rzeźnicka – Krupa jest także aktywna we wiodących, europejskich stowarzyszeniach zajmujących się badaniami nad niepełnosprawnością (odpowiednie sekcje European Sociological Association oraz European Society for Disability Studies). Mam nadzieję, że aktywność ta zaowocuje w najbliższym czasie publikacjami w międzynarodowych wydawnictwach naukowych.

Konkluzja

Dotychczasowa działalność naukowa dr. Rzeźnickiej - Krupy stanowi ważny wkład w rozwój pedagogiki specjalnej w Polsce. Jej dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny w wystarczającym stopniu spełnia warunki określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z późn. zm. Z tego powodu opowiadam się za nadaniem dr Jolancie Rzeźnickiej - Krupie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika.

Warszawa, dn. 28. 04. 2020

